

Вивчення класифікації культурно маркованої лексики показало, що на сьогодні існують різні підходи до її типології. Можемо це пояснити складністю та різноманітністю такого лінгвістичного явища, яке пояснює культурні особливості певної нації.

Отже, поняття культурно маркованої лексики має величезний потенціал для майбутніх досліджень, які б могли допомогти знайти найкращий варіант для її передачі з мови оригіналу на мову перекладу в художній літературі.

Література:

1. Артур Конан Дойл. Собака Баскервілів. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=737> (дата звернення: 27.09.2023).
2. Мороз Т. Специфіка перекладу культурно маркованих одиниць. Молодий вчений. 2018. Вип. 4.4. С. 64-68.
3. Doyle A. C. *The Hound of the Baskervilles*. Kharkiv: Folio, 2021. 170 p.

**ПЕРЕКЛАДАЦЬКА ТРАНСФОРМАЦІЯ
«ВИБІР ВАРІАНТНОГО ВІДПОВІДНИКА» В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ
ОПОВІДАННЯ ЕДГАРА ПО «СЕРЦЕ ВИКАЗАЛО»**

Уголькова М. І.

гр. ФЛ-20

Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського

Наук. керівник – к.пед.н., доцент Остапенко С. А.

Лексико-семантичні трансформації – це процеси зміни значення слова або виразу в мовленні, які можуть відбуватися під впливом різних чинників, таких як контекст, граматичні конструкції, мовний стиль тощо. Проблема перекладацьких трансформацій вивчається в рамках лінгвістики перекладу та мовознавства. Декілька видатних вчених, які внесли важливий внесок в дослідження перекладацьких трансформацій, включають В'ячеслава Всеволодова, Катерину Рейнс, Леопольда Белінські та інших. Але, хоча ерекладацькі трансформації досліджувало багато зарубіжних та вітчизняних науковців, досі немає загальної класифікації та чіткої межі між видами трансформацій. Основну класифікацію визначили вчені Л. Науменко та А. Гордєєва [3], які залежно від характеру одиниць вихідної мови виділяють такі лексико-семантичні перекладацькі трансформації: вибір варіантного відповідника (синонімічна заміна), контекстуальна заміна, калькування, описовий переклад, антонімічний переклад, транспозиція, пермутація, конкретизація значення, генералізація значення, транскодування, компресія, декомпресія.

У процесі роботи над оригіналом оповідання Едгара По «Серце виказало» [5] та його українським перекладом, здійсненими В. Шовкуном [4], було виділено та опрацьовано вживання різноманітних лексико-семантичних трансформацій. Найбільш вживаною трансформацією була синонімічна заміна або вибір варіантного відповідника, суть якої полягає у «виборі одного із значень багатозначного слова відповідно до контексту» [3]. Вибір варіантного відповідника – це явище в мові і перекладі, коли одне слово, фраза або вираз має кілька можливих відповідників в іншій мові залежно від контексту, стилю, культурних особливостей тощо. Перекладач повинен вибрати той варіант, який найкраще передає сенс та інтенцію вихідного тексту.

Одним з прикладів синонімічного перекладу (вибору варіантного відповідника) в оповіданні «Серце виказало» Едгара По є наступний: *hearken and observe* – *послухайте і*

зрозумієте. Слово «hearken» багатозначне і має такі значення: 1) приймати до уваги; 2) слухати; 3) спостерігати; 4) помітити; 5) прислухатися. Слово «observe» має навіть більше значень: 1) спостерігати; 2) вивчати; 3) відзначати; 4) висловлювати; 5) розуміти; 6) коментувати; 7) назирати [1]. Як бачимо, автори перекладу використали одне із значень, яке найкраще відповідає контексту.

В іншому прикладі, вираз *it haunted me* перекладено як *вона вже не давала мені спокою*, що є одним із значень полісемантичного слова «haunt», яке має наступні варіанти перекладу: 1) переслідувати; 2) відвідувати; 3) проживати; 4) не давати спокій; [1] та ін. Така перекладацька трансформація видозмінює зміст оригінального тексту, але дозволяє передати його зміст українською мовою з більшою точністю.

Переклад виразу *now this is the point* – *ось така причина* виражає чіткість і доречність та полягає в тому, що перекладач вдається до використання більш влучного висловлювання, ніж було в оригінальному вислові. Фраза «ось така причина» є більш емоційно точною та конкретною, ніж багатозначне слово «point», відоме за своїм перекладом як: 1) точка; 2) бал; 3) момент; 4) причина; 5) пункт; 6) сенс; [1] та інші.

Інший із прикладів використання синонімічного перекладу *I could scarcely contain my feelings of triumph* – *Мене переповнювало торжество* описує декілька перекладацьких трансформацій одночасно, але синонімічна заміна виділяється дуже яскраво. Слово «triumph» означає: 1) тріумф; 2) радість перемоги; 3) торжествувати; 4) торжество; 5) перемога [1]. Автори перекладу підібрали найточніший варіант для певного контексту.

Один з найвлучніших прикладів *I fairly chuckled* було перекладано як *Я мало не захихотів*. Український переклад також виражає той самий сенс позитивного сміху або хохоту. Таким чином перекладач вибрав варіантний відповідник, який найкраще передає емоційний зміст оригіналу в новій мові. У цьому контексті вибір варіантного відповідника був зроблений з урахуванням схожості смислу і позитивної емоції, що супроводжувала оригінальний текст. Слово «chuckle» має наступні словникові значення: 1) сміятися; 2) гикати; 3) гиготати; 4) глетотати; 5) реготати [1].

При перекладі фрази *All in vain* – *Не могли* перекладачами було застовано не лише синонімічну, але й контекстуальну заміну, адже вираз «in vain» має значення «даремно», «марно», «впусту». Перекладач застосував також вибір варіантного відповідника у фразі *shot from out the crevice* – *пробився крізь щпарку*. Слово «shot out» має багато різних значень, адже є фразовим дієсловом, а фразові дієслова завжди мають багато різних значень, які залежать від контексту.

Переклад фрази *in the enthusiasm of my confidence* виконано досить доречно – *упиваючися своєю щирістю*, де слово «confidence» перекладено як «щирість», хоча має такі значення як: 1) впевненість; 2) довір'я; 3) щирість; 4) самовпевненість; 5) конфіденційність і т.і [1].

Отже, лексико-семантична перекладацька трансформація, відома як «вибір варіантного відповідника», виявляється потужним засобом для передачі значень і емоцій в процесі перекладу оригінального тексту на українську мову. Цей метод може бути використаний для збереження авторського стилю та інтонації оригінального тексту, а також для виразного підкреслення драматизму подій та виклику певних емоцій у читача. Приклади з оповідання Едгара По "Серце виказало" ілюструють, що синонімічний переклад може бути ефективним інструментом для точної та ефективною передачі змісту оригінального тексту. Важливо зазначити, що трансформація синонімічної заміни є однією з найважливіших перекладацьких трансформацій, яка вимагає глибокого розуміння як оригінального тексту, так і мови перекладу. Вдале використання цієї лексико-семантичної

трансформації допомагає зберегти індивідуальний стиль автора та передати його ідеї в новому мовному контексті.

Література:

1. Зубков М. Г, Мюллер В. М. *Сучасний англо-український та українсько-англійський словник (100 000 слів)*. Видавничий дім «Школа», 2018 р. 752 с.
2. Корунець І. В. *Теорія і практика перекладу (аспектний переклад)* : підручник. Вінниця : Нова книга, 2003. 448 с.
3. Науменко Л. П., Гордєєва А. Й. *Практичний курс перекладу з англійської мови на українську : навч. посібник*. Вінниця : Нова книга, 2011. 136 с.
4. Едгар Аллан По. *Серце виказало* / укр пер. В. Й. Шовкун, 1992. URL: <https://ukrtvory.in.ua/serce-vikazalo-edgar-allan-po/> (дата звернення: 20.03.2023).
5. *The Tell-Tale Heart. A horror classic by the original horror master*. URL: <https://genius.com/Edgar-allan-poe-the-tell-tale-heart-annotated/> (дата звернення: 20.03.2023).

CHALLENGES FOR TRANSLATING ENGLISH AI TERMS INTO UKRAINIAN

Fedorov I. V.

Group ПЕРМ12214д

Borys Grinchenko Kyiv University

Research supervisor – Cand. of Philological Sc., Associate Professor Snitsar V. P.

In the process of development of information technologies and increase of the knowledge flow, there is a gradual transition to the introduction of new technologies using artificial intelligence systems into various spheres of human activity. It has become possible due to the development of more efficient algorithms for data processing and analysis, and the organization of the process of communication between users and computers. Artificial intelligence (AI) is an artificial system that imitates human decision-making in the course of human activity. Although AI is considered to be a field of computer science, it attracts the attention of many scholars from other fields of knowledge, including linguists.

Due to the complex and multi-level nature of the formation of terms and their synonymy, difficulties arise in the process of their translation. Since the task of translation is to ensure equivalence between the source and target texts, special attention should be paid to terms: they determine the information content of a specialized text, being a kind of key organizing, structuring and encoding specialized information.

The range of translation techniques applied to different categories of the AI terms seems to depend on their structure. We suggest viewing a translation technique as «any operation concerning the source text with the purpose of producing the target text» [3, p. 6]. For the purposes of our research, it seems reasonable to differentiate translation techniques according to the rank they are used at – the word level or the level of collocations.

The material under study made it possible to classify all the researched terms into **single-word terms** and **terminological collocations**.

Single-word terms are mostly transcoded (90%), while 10% of terms are calqued. According to V. Karaban, **transcoding** comprises 1) transliteration, 2) transcribing, 3) mixed transcoding, and 4) adaptive transcoding [2, p.282]. The frequency of the transcoded terms usage decreases with the increase of a structural complexity of terms. **Transliteration**, or «a formal reproduction of the source language lexical unit using the alphabet of the target language»